

Brama Górna

www.atrakcje.olsztyn.pl/Zabytki/brama-gorna.html

Jedyna zachowana brama w średniowiecznych murach obronnych Olsztyna. Pełniła funkcję obronną osłaniając miasto od strony północnej. W XIX w. była więzieniem, w 1863 r. internowano w niej Wojciecha Kętrzyńskiego. Obecnie użytkowana jako hotel.

Historia

Brama datowana jest na koniec XIV w., wzniesiono ją po powiększeniu miasta w 1378 r. i przesunięciu północnego odcinka fortyfikacji miejskich. Stanowiła punkt obserwacyjny oraz punkt kontroli celnej dla przybywających do Olsztyna. Od strony Górnego Przedmieścia oddzielona była grząską fosą, przez którą przerzucony był drewniany most. Zamykana była ciężkimi wrotami i broną. Po rozpadnięciu się w XIX w. wskutek pożarów obwarowań miejskich, brama została wyremontowana przez pruskiego ministra ochrony zabytków Ferdynanda von Quasta w 1858 r. Przebudowie uległo wtedy zwieńczenie wieży, dodane zostały szczyty sterczynowe. W 1880 r. dobudowano do niej stylizowaną klatkę schodową, łączącą ją z budynkiem aresztu, wzniesionym w 1862 r., przejście dla pieszych przebito w 1895 r. Po przeprowadzeniu się więzienia do nowej siedziby zakwalifikowana do rozbiórki jako nieużytek. Uratowana dzięki ustanowieniu w niej remizy strażackiej, następnie była siedzibą posterunku policji i biura meldunkowego. Od 1907 r. kursowały pod nią tramwaje. W okresie międzywojennym zaadaptowana na cele kwaterunkowe. Po II wojnie światowej użytkowana przez PTTK, aktualnie mieści się w niej hotel.

Opis architektury

Brama wzniesiona w stylu gotyckim, na planie zbliżonym do kwadratu o boku 9,5 m z niewielkimi odchyleniami, węższa neogotycka klatka schodowa dostawiona od wschodu. Wysokość 23 m., do 18,6 m oryginalne gotyckie mury. Zwieńczenie w postaci szczytów sterczynowych z ostrołukowymi, nietynkowanymi blendami. Na północnych narożnikach strzępia, ślady po dawniej istniejącej przy bramie „szyi”. Od strony przedmieścia zrekonstruowana drewniana brona w ostrołukowym przejeździe. Od strony miasta bogato dekorowana czarno wypalaną cegłą zendrówką. Nad przejazdem łukowo sklepiona nisza z mozaiką Matki Boskiej Królowej Pokoju, kopią obrazu z sanktuarium w Stoczku Klasztornym, wzorowaną na obrazie Santa Maria Maggiore z rzymskiego kościoła Matki Boskiej Śnieżnej. Mozaika jest darem papieża Jana Pawła II z 2004 r. dla Olsztyna, obok spżżowa głowa papieża i pamiątkowa inskrypcja. Od zachodu zrekonstruowany fragment muru obronnego z drewnianym krążankiem i tablicą upamiętniającą jubileusz 650-lecia miasta w 2003 r. Na północnej ścianie XIX-wiecznej dobudówki tablica pamiątkowa Wojciecha Kętrzyńskiego.

Ciekawostki

13 września 1863 r. we wsi Jaroty zatrzymano Wojciecha Kętrzyńskiego i konwój z bronią przemycaną z Królewca do Królestwa Polskiego. Kętrzyński więziony był w Bramie Górnej przez 5 dni, po czym otrzymał wyrok 1 roku twierdzy w Kłodzku.

Od przedmieścia dodatkowymi umocnieniami wieży były dwa ciągi murów, biegnące prostopadle do bramy do mostu nad fosą, tzw. „szyja”. W przypadku napaści atakujący po moście musieliby wbiec pomiędzy mury co zmuszałoby ich do szturmowania bramy. Pod koniec XIX w. istnienie Bramy było zagrożone, gdyż stała nieużytkowana po wyprowadzeniu się więzienia. W 1896 r. dyrektywa rządu pruskiego pozwalała na likwidowanie wszystkich dawnych budowli blokujących rozwój miast. Od rozebrania uratowała ją decyzja burmistrza Oskara Beliana o umieszczeniu w Bramie i budynku aresztu siedziby straży pożarnej w ilości 2 strażaków niszy od strony miasta planowano ustawić figurę patrona miasta Św. Jakuba Starszego. Stanęła ona ostatecznie na Targu Rybnym.

(c) Andrzej Bobrowicz